

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Acta Synodalia Osnabrvngensis Ecclesiae, Ab Anno Christi
MDCXXVIII.**

Brogberen, Johannes

Coloniae Agrippinae, 1657

Statvta Ecclesiae Coloniensis, A Bonae Memoriae D. Theoderico,
Archiepiscopo Coloniensi, In Provinciali Concilio edita Anno Domini
MCCCCXXIII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14298

A R G V M E N T A
S E V T I T V L I

S T A T V T O R V M
E C C L E S I Æ C O L O N I E N S I S,

Editorum à Domino

T H E O D E R I C O,
S. C O L O N I E N S I S E C C L E S I Æ
A R C H I E P I S C O P O.

<i>Contra fornicarios seu Concubinariorum Clericos.</i>	1	<i>si tamen idonei haberi poterunt, afferendi.</i>	7
<i>Contra seculares, interdicentes suis subditis, ne civilia & necessaria commercia cum Clericis habeant, seu solita obsequia eis exhibeant.</i>	2	<i>Quibus de Concubinariis superius mandatum intelligendum.</i>	8
<i>Officialis, in Causis Appellationum à Suffraganeis, servabit Iura communia.</i>	3	<i>Contra hæreses, præsertim Wicleficam seu Hussiticam, per id tempus severientem.</i>	9
<i>Contra abrogantes pias & laudabiles consuetudines.</i>	4	<i>Cur singulis feriis sextis, circa meridiem, campana magna pulsetur, & cur item quotidie mane & vespere certorum ictuum pulsatio fiat.</i>	10
<i>Stationariorum seu Quæstuariorum officia solis tantummodo Sacerdotibus concedenda.</i>	5	<i>Compassionis B. Mariæ Festum seu Memoria quando in Templis agenda.</i>	11
<i>Contra deambulantes in Templis sub Officiis Divinis.</i>	6	<i>Statutorum Copia quibus necessario habenda.</i>	12
<i>In Vicecuratores Ecclesiarum Parochialium, non Fratres Mendicantes sed Presbyteri seculares,</i>		<i>Receptatio & Comprobatio Statutorum Provincialium D. Nicolai Cusani Cardinalis.</i>	

S T A T V T A
E C C L E S I Æ C O L O N I E N S I S,
A B O N Æ M E M O R I Æ
D. T H E O D E R I C O,
A R C H I E P I S C O P O C O L O N I E N S I,

In Provinciali Concilio edita

ANNO DOMINI MCCCCXXIII.

TH E O D E R I C V S, Dei gratia, sanctæ Colonienſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, Sacri Imperii per Italiam Archicancellarius, Westphaliæ & Angariæ Dux, &c.

I. *Contra fornicarios seu Concubinariorum Clericos.*

Licet, per sacros Canones sanctorum Patrum, satis abunde contra notorios fornicarios Presbyteros, similiter & Clericos in sacris Ordinibus constitutos & Beneficiatos, focarias

focarias & Concubinas & mulieres suspectas, in domibus suis, & extra domum in Parochia, publice habentes, provitum existat: quia tamen, succrescente malitia temporis moderni, labes hujusmodi criminis in Ecclesia Dei in tantum inolevit, quod scandala plurima in populo sunt exorta, & verisimiliter exoriri poterunt in futurum, & ex fide dignorum relatione percepimus, quod quidam Ecclesiarum Prælati, & alii, etiam Capitula, ad quos vel ad quem immediate correctio conjunctim vel divisim ex statuto seu consuetudine dinoscitur pertinere, obtentu commodi temporalis, vel ex negligentia, tales in suis iniquitatibus sustinuerunt & sustinent: Ideo, hoc sacro Provinciali Concilio approbante, monemus omnes & singulos Ecclesiarum Prælatos, & alios quoscunque Nostræ Provinciæ, etiam Capitula & Collegia, ad quos vel ad quem hujusmodi Presbyterorum, Clericorum in sacris Ordinibus constitutorum ac Beneficiatorum, & aliorum correctio conjunctim vel divisim immediate spectare dinoscitur, quatenus intra sex septimanarum spatium, post præsentium statutorum Provincialium publicationem, moneatis in specie & nominatim sub pœna juris, & aliis maxime formidabilibus, omnes & singulos Presbyteros & Clericos in sacris Ordinibus constitutos, ut intra novem dierum spatium post hujusmodi monitionem eis factam, quorum dierum tres pro primo, tres pro secundo, & reliquos tres pro tertio & peremptorio termino præfigimus, suas focarias seu Concubinas à se removeant, & ipsas ab eorum cohabitationibus & à Parochia penitus expellant, ipsas vel alias minime in eorum habitationibus & Parochia admitturi; alioqui inobedientes, ab Officiis Divinorum suspendant; & si protervitas eorum hoc exegerit, Beneficiis suis priventur. Et, si Prælati & aliqua etiam Capitula, ad quos Correctio præscriptorum immediate conjunctim vel divisim pertinere dinoscitur, præscriptos Concubinariorum effectualiter non correxerint, ita quod ipsi præscriptas mulieres à se & Parochia non removeant cum effectu vel animo, aut alias in eorum habitationes vel Parochias resumpserint; & præscripti Prælati & Capitula tales Presbyteros vel Clericos, Beneficiatos vel non Beneficiatos, in suis iniquitatibus per spatium sex septimanarum sustinuerint; ex tunc volumus quod correctio talium Presbyterorum & Clericorum, Beneficiatorum & non Beneficiatorum, ad Diocesanos locorum plenarie devolvatur. Et, si Diocesani locorum per sex spatium mensium hujusmodi delicta reliquerint incorrecta, cum ex tunc possint notari de negligentia, volumus & statuimus, quod ex tunc illorum delictorum & delinquentium correctio ad Nos libere devol-

vatur; non obstantibus quibuscunque pactis, consuetudinibus seu statutis. Inhibemus etiam, ne Beneficiati prædicti filios aut filias vel Concubinas dorent aut ditent de patrimonio Crucifixi, aut talium nuptiis vel etiam exequiis audeant interesse: & qui contra fecerint, pœna Canonica percillantur.

II. *Contra seculares, interdicentes suis subditis, ne civilia & necessaria commercia cum Clericis habeant, seu solita obsequia eis exhibeant.*

Item, licet per sacros Canones sit provisum contra obtinentes temporale Dominium, interdicentes suis subditis, ne Prælati aut Clericis seu personis Ecclesiasticis quicquam vendant, vel emant aliquid ab eisdem, neque ipsis blada molant, coquant panem, aut alia obsequia exhibere præsumant, cum talia in derogationem Ecclesiasticæ Libertatis præsumantur: quia tamen persæpe Universitates Civitatum, oppidorum, villarum & aliorum locorum, nec non Collegia, Societates, seu corpora Ministeriorum seu Officiorum mechanicorum, præscriptis similia & interdum majora committunt, & contra tales provisum est: Ideo statuimus & ordinamus, omnes & singulos, ad hoc opem, consilium, auxilium, vel favorem præbentes, Excommunicationis sententiam incurrere ipso facto. Et, quia per præmissa providimus Clericis contra Laicos, volentes etiam providere Laicis contra Clericos, quod ipsis Laicis de Clericis conquerentibus, ab ipsorum Clericorum iudicibus fiat justitia expedita.

III. *Officialis, in causis Appellationum à Suffraganeis, servabit iura communia.*

Item statuimus, quod Officialis Noster Coloniensis, qui fuerit pro tempore, in causis Appellationum, quæ ad curiam Nostram ab Audientia Suffraganeorum Nostrorum seu eorum Officialium devolventur seu hætenus sunt devolutæ, servet iura communia, & maxime illa, quæ introducta sunt per felicis rec. Innocentium Papam IV, quæ hodie sunt inserta libro sexto Decretalium. Alioqui ipsum Officiale Nostrum ab Officio suspendimus.

6. Romani. de a. pill. in 6.

IV. *Contra abrogantes pias & laudabiles consuetudines.*

Item, cum præsumptuosa quorundam Dominorum temporalium, Iudicum, Scabiorum, Consulium, Universitatum, Civitatum,

oppidorum, villarum, & aliorum locorum, nec non Collegiorum, Societatum seu corporum ministeriorum & officiariorum mechanicorum, Rectorumque aliorum locorum vel communitatum, aut quocunque nomine vel titulo nominare se præsumunt, seu præsumant in futurum; in nonnullis Nostrarum Civitatis & Diocesis nec non Provinciae terminis, contra Dei Ecclesiam, suam extendentium potestatem temeritas sic excrevit, quod consuetudines & observantias vetustas & laudabiles, pia fidelium devotione introductas, non absque scrupulo hæreticæ pravitatis infringere moliantur, inhihendo, seu opem, operam, consilium, auxilium & favorem ad hæc præstando, aut aliis callidis & occultis machinationibus, seu condictis verbis aut factis perficiendo, ne tempore Exequiarum, ac in Septimis, Tricesimis, & Anniverlariis Parochianorum defunctorum, aut aliàs quocunque tempore, panes, carnes, vel casei, seu pices, vinum vel cerevisia, seu candelæ vel denarii, aut aliæ res quælibet, prout juxta morem & consuetudinem prædictam earundem Ecclesiarum, Capellarum, vel Altarium, sub antiquis temporibus obtentum fuit, à Christi fidelibus utriusque sexus hominibus offerantur; ne etiã quis minus aut aliud, quam certam monetam, aut ejus valorem, aut Petias effractæ monetæ, aut consimile (in præjudicium Ecclesiasticæ libertatis, ac contra constitutiones & observantias memoratas) offerat temporibus antedictis; cum præmissa in Divinæ Majestatis offensam (à qua Majestate Laici præscripti suas meritò sibi datas recognoscere deberent potestates) ac Ecclesiarum earundem ac consuetudinum & observantiarum prædictarum grandem perniciem tendere dinoscuntur: Nos hujusmodi ausibus nefariis occurrere cupientes, districtius inhihemus, ne quis, in modis præscriptis, vel aliis quibuscunque, dictas consuetudines infringat, aut infringere sive violare procuret, aut talia mandata vel statuta & novas consuetudines, immò verius corruptelas, de novo introducant, nec per se aliosve, quibuscunque machinationibus, condictis verbis vel factis qualitercunque efficiendo impediant, quo minus dictæ aut quævis aliæ Oblationes, Ecclesiis aut Ecclesiasticis personis quibuscunque, juxta vota fidelium, liberè offerantur: nec, ad prædicta faciendâ vel non faciendâ, dent consilium, auxilium, opem, operam, vel favorem publicè vel occultè.

Insuper districtè præcipiendo mandamus, ut in contrarium attentata, si quæ sint, revocent, & revocari procurent cum effectu intra mensem post publicationem hujusmodi Nostri statuti. Alioqui in omnes & singulos, in præmissis contrarium facientes, & in his aut aliquo

ipsorum inobedientes & rebelles, Excommunicationis sententiam, quam etiã ipsos per Ius commune incidisse reputamus, ferimus in his scriptis; à qua, nisi Reçtori Ecclesiæ, Capellæ, vel Altaris, cujus oblatio (ut præmittitur) impedita fuerit vel diminuta, de injuriis, damnis, expensis, & interesse, prius integrè satisfactum fuerit, nullatenus absolvantur. Volentes, quod universi & singuli Ecclesiarum Rectores, & eorum vices gerentes prædicti, quorum interest, præmissa suis Parochianis, singulis mensibus semel, publicare non omittant. Et, si Univerfitas in præmissis vel aliquo præmissorum deliquerit vel contra fecerit, Ecclesiastico supponimus Interdicto.

V. *Stationariorum seu Quæstuariorum Officia solis tantummodo Sacerdotibus concedenda.*

Item, statuimus & inhihemus, sub pœna Excommunicationis latæ sententiæ, ne quis de Officio Quæstionatus Eleemosynarum se intromittat, nisi in sacris Ordinibus fuerit constitutus: nec Ambonem ad prædicandum populo, aut charitativa postulandum subsidia, aut Indulgentias sibi commissas insinuandum, vel aliud quam in eorum literis Apostolicis, vel Diocesanis Episcopi, continetur, exponendum, nisi in Sacerdotio constitutus, ascendere præsumat. Mandantes universis & singulis Diocesanis Nostri Capitulis & aliis ad quos talium constitutio dinoscitur pertinere, ne alicui, nisi secundum formam statuti, literas concedant, & extra istam formam concessas, quanto citius revocare procurent.

VI. *Contra deambulantes in Templis sub Officiis Divinis.*

Item statuimus, ne Canonici ac Beneficiati in Ecclesia, vagentur in Choro vel in Ecclesia, aut etiã intra Ecclesiam vel Cœmeterium de loco ad locum, nec stando vel sedendo inutiliter fabulentur, quamdiu inibi Divina peraguntur; sed moratè & distinctè in Choro intendant Divinis; sub pœnis privationis Fruçuum ad octo dies.

VII. *In Vicecuratos Ecclesiarum Parochialium, non Fratres mendicantes sed Presbyteri seculares, si tamen idonei haberi poterunt, asserendi.*

Item statuimus & ordinamus sub pœna Excommunicationis, quam ferimus in his scriptis; ne aliquis Reçtor aut perpetuus Vicarius

rius Parochialis Ecclesiæ seu etiam Capellæ, ordinet, constituat, vel deputer aliquem Religiosum mendicantem vel non mendicantem, ad regendum & gubernandum seu officium Ecclesiæ suam, vel ejus Vicariam seu Capellam, aut * aliàs vices suas committere talibus præsumat, modo alter idoneus commode haberi poterit, dolo & fraude seclusis.

* aliàs.

Datum, statutum, & ordinatum Coloniae, de consilio & in præsentia Venerabilium virorum Ambasiatorum & Nunciorum Reverendorum Patrum & Dominorum Suffraganeorum Nostrorum, Leodiensis, Trajectensis, Monasteriensis, Mindensis, & Osnaburgensis Episcoporum; ac Capitulum Ecclesiarum earundem, qui ad hoc missi fuerunt in multitudine copiosa; Anno Domini 1423, die Sabbathi, vigesima mensis Martii, sub sigillo Nostro, præsentibus impresso in testimonium præmissorum.

VIII. *Quibus de Concupinariis superius mandatum intelligendum.*

Theodericus, Dei gratia, sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus, sacri Imperii per Italiam Archicancellarius, Westphaliæ & Angariæ Dux, &c. Cum Nos nuper editioni Nostrorum statutorum Provincialium, in Sessionibus Nostræ Concilii Provincialis solemniter publicatorum, auctoritatem, consensum & operam dederimus: jura tamen & jurisdictiones aut libertates Suffraganeorum Nostrorum, & Ecclesiarum, aut aliorum quorumcunque Iudicum Provinciæ Nostræ, tollere aut lædere, vel eos, ad aliquod verisimiliter impossibile, obligare non intendebamus nec intendimus. Idcirco, ad omnem ambiguitatem tollendam, quæ circa statutum, pridem in hoc sacro Concilio contra Concupinariis editum, possit suboriri, declaramus, hoc statutum ad notorios Concupinarios, Concupinas in eorum habitationibus vel alibi publice detinentes, duntaxat extendi debere. Nolumus etiam, vigore dicti statuti, Nobis aliquam jurisdictionem acquiri vel ad Nos devolvi. Carolinam in generali Concilio Constantiensi approbatam, mandamus ab omnibus observari; ipsamque aliis constitutionibus statutorum Provincialium volumus inferam haberi.

Constitutio Carolina confirmata in Concilio Constantiensi, Sess. 19.

IX. *Contra hæreses, præsertim Wicleficam seu Hussiticam, per id tempus sævientem.*

Hæreses, hæreticorumque Ioannis Wicleff, Ioannis Hufs, & Hieronymi de Praga, doctrinas erroneas anathematizamus, reprobamus, & totaliter condemna-

mus; asserentes cum Concilio generali Constantiensi, quod omnes huiusmodi Articuli, aut sunt piarum aurium offensivi, aut seditiosi, aut scandalosi, vel manifeste à fide devii, seu expressam hæresin continentes; prout in sententia lata contra dictos hæreticos & ipsorum perversa dogmata, plenius continetur. Quapropter universos & singulos, subjectos Nobis, in virtute sanctæ Obedientiæ requirimus, & eis præcipiendo mandamus, quatenus, in spiritu virtutis Dei exurgentes, prædictorum hæreticorum sequaces aut fautores vel receptatores, & eorum doctrinam reprobam cum opusculis memoratis, ubicunque illos seu illas contigerit reperiri, diligenter inquiratis, Nobisque Ordinario loci, aut alicui ex Inquisitoribus hæreticæ pravitatis, ad hoc à Sede Apostolica deputatis vel deputandis, prodatis vel reveletis, atque mediante iustitia (si non respuerint) exterminari fideliter procuretis. Nos enim omnibus, per Nostram Provinciam constitutis, confessis & contritis, qui ad hoc operam efficaciter dederint, aut qui in expeditione exercituum contra dictos hæreticos profecti fuerint, de omnipotentis Dei misericordia, & sanctorum ac sanctarum nostrorum Patronorum & Patronarum meritis aut precibus confisi, XL dies Indulgentiarum de injunctis eis pœnitentiis misericorditer in Domino relaxamus: Suffraganeos Provinciæ Nostræ in Domino hortantes, ut his Nostris Indulgentiis similes in suis Civitatibus & Diocesisibus superaddant. Mandantes insuper omnibus & singulis Ecclesiarum Rectoribus, & eorum Vicariis seu Presbyteris, aliisque Prædicatoribus per Provinciam Coloniensem, quod in singulis sermonibus suis, ad populum faciendis, exhortationes faciant speciales ad inducendum populum congruis modis, ut orationes, jejunia, & alia pia opera, omnesque Presbyteri dictæ Provinciæ Nostræ, Missarum in solemnibus celebrandis, speciales Collectas & suffragia Nostro offerant Salvatori, quatenus Ecclesiæ sanctæ & veris Christicolis contra quoscunque persecutores aut rebelles ejusdem, præsertim dictam fidem impugnantes, largiri dignetur victoriam & triumphum.

X. *Cur singulis feriis sextis, circa meridiem, campana magna pulsetur; & cur item quotidie, mane & vespere, certorum ictuum pulsatio fiat.*

Item deinceps in singulis Civitatum & locorum Provinciæ Nostræ principalibus Ecclesiis Collegiatis & Parochialibus, omnibus feriis sextis hora meridiei vel circa, in memoriam Passionis & mortis Domini nostri Iesu Christi,

Christi, nostrique Redemptoris, solemniter campana cujuslibet Ecclesiarum magna pulsetur, ad excitandum Christi fideles, ut eadem hora memoriam Passionis Christi & suae Redemptionis devotius recolant, & per ejus merita, misericordiam Dei pro praemissis & omni necessitate Ecclesiae implorent. Similiter quoque, approbante hoc sacro Provinciali Concilio, statuimus, ut deinceps in singulis Ecclesiis praedictis omni die circa Solis ortum, in memoriam Compassionis gloriosae Virginis Mariae, pulsetur tribus vicibus campana magna ipsius Ecclesiae; & prout haecenus circa occasum Solis, pro salutatione ejusdem Virginis gloriosissimae, pulsari consuevit, ad hortandum Christi fideles, ut in laude ipsius Virginis incipientes, eam cum Salutatione Angelica venerentur, ut ipsa, quam Filius ejus nihil negans semper honorat, pro nobis & omni necessitate nostra apud Dominum intercedat. Nos enim omnibus contritis & confessis, in Provincia Nostra constitutis, qui feria sexta tempore pulsus in memoriam Passionis & Mortis Domini Nostri Iesu Christi, tria *Pater Noster*, & tria *Ave Maria*, &c. nec non qui tempore pulsus, qui singulis diebus fieri debet circa ortum Solis, ter salutationem Virginis Angelicam, *Ave Maria*, flexis genibus oraverit, de omnipotentis Dei misericordia, & autoritate Nostra Metropolitana & Ordinaria, x. dies Indulgentiarum de injunctis eis Pœnitentiis, toties quoties hoc fecerint, misericorditer in Domino relaxamus: Suffraganeos Provinciae Nostrae in Domino hortantes, ut his Nostris Indulgentiis similes in suis Civitatibus & Dicecesibus superaddant.

XI. *Compassionis B. Mariae Festum seu memoria quando in Templis agenda.*

AD gloriam sanctae & intemeratae Virginis Dei Genitricis, pro miseris peccatoribus Filium suum crucifixum assidue deprecantis & orantis, cujus laudes, etiamsi omnes arenulae maris in linguas converterentur, depromere nequirent; nec non ad honorem illius Angustiae & Doloris, dum Redemptor noster Iesus Christus, expansis manibus in Ara Crucis, pro salute nostra, immolatus, Matrem suam benedictam dilectissimo Discipulo suo Joanni Evangelistae commendavit, & praesertim ut prophanorum haereticorum Hussitarum perfidia, qui Imagines, ad laudem Crucifixi & gloriosae Virginis dedicatas, au-

Joan. 19.

su sacrilego comburere & devastare, minime formidarunt nec formidant: statuimus & ordinamus, ut Festum Commemorationis praefatae Angustiae & Doloris B. Mariae Virginis, deinceps singulis annis Feria sexta post Dominicam Iubilatae, nisi aliquod Festum eodem die intervenerit, & ex tunc prima Feria sexta proxima subsequenti, in primis Vesperis, Matutinis, aliisque Horis, nec non in secundis Vesperis in Choro tantum, in omnibus Ecclesiis, Provinciae Nostrae subjectis, secundum Notas ac Historiam & Homiliam de eodem Festo compositas, solemniter celebretur: ut Dominus noster Iesus Christus velamina de cordibus eorumdem Haereticorum auferat, & eosdem ad sacrosanctam Fidem Catholicam revocare, & Christi fideles ab erroribus & omni malo per piissimam suam misericordiam praeservare & custodire dignetur. Cuiusque autem interessenti huic Missae cum devotione, de omnipotentis Dei misericordia & autoritate Nostra Metropolitana & Ordinaria, x. dies Indulgentiarum de injunctis eis Pœnitentiis misericorditer in Domino relaxamus: exhortantes Suffraganeos Provinciae Nostrae in Domino, ut his Nostris Indulgentiis similes in suis Civitatibus & Dicecesibus superaddant.

XII. *Statutorum copia quibus necessario habenda.*

CÆterum mandamus omnibus Suffraganeis Nostris & eorum cuilibet, ut statutorum, in sacro Provinciali Concilio conclusorum & publicorum, copiam sub forma authentica intra unum mensem immediate subsequenter recipiant, & suis Synodalibus Conciliis faciant publicari intra tempus à Iure statutum, ne quispiam de sibi subjectis, de eorum editione praetendere valeat ignorantiam vel allegare. Et praecipue mandamus Decanis Ecclesiarum Nostrarum Civitatis & Dicecesis, ac Christianitatum Decanis, quatenus ea in suis Ecclesiis & Capellis conservent & publicent, ac ulterius dent (per Copiam) Ecclesiarum Rectoribus Decanatum eorumdem: alioqui, justo impedimento cessante, praemissa negligentes, per Excommunicationis sententiam, tanquam inobedientes, volumus Canonice puniri.

Pronunciatum in Ecclesia Nostra Coloniensi, sub Anno à Nativitate Domini 1423, die Iovis, 22 mensis Aprilis, sub sigillo Nostro, praesentibus appenso in testimonium praemissorum.